

СИЛАБУС

Кафедра кібербезпеки та математичного моделювання

Назва курсу	Управління фінансово-економічною безпекою
Мова викладання	українська
Викладач (-і)	М.Є. Шелест професор кафедри кібербезпеки та математичного моделювання, доктор технічних наук, професор
Профайл викладача (-ів)	0000-0001-7110-4876
Контакти викладача	mishel3141@gmail.com

1. Анотація курсу -

Настав новий етап у розвитку інформаційного обміну, який характеризується інтенсивним впровадженням сучасних інформаційних технологій, широким розповсюдженням локальних, корпоративних та глобальних мереж у всіх сферах життя цивілізованої держави, що створює нові можливості та якість обміну інформацією. У зв'язку з цим проблеми інформаційної безпеки набувають першорядного значення.

Метою вивчення дисциплін є формування професійної компетентності на основі системи теоретико-методологічних знань та спеціальних навичок у галузі інформаційної безпеки та їх використання у професійній діяльності майбутнього фахівця.

Змістовий модуль 1. Проблеми розвитку теорії і практики управління фінансово-економічною безпекою.

Тема 1. Теоретичні засади управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Терміни, що визначають наукову складову кібербезпеки. Терміни, що визначають предметну складову управління фінансово-економічною безпекою. Терміни, що визначають характер діяльності по забезпеченню інформаційної безпеки.

Тема 2. Система фінансово-економічної безпеки підприємства.

Поняття системи фінансово-економічної безпеки підприємства. Мета та модель системи фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. Суб'єкти забезпечення економічної безпеки (зовнішні і внутрішні). Завдання та функції фінансово-економічної безпеки, сфера її діяльності: інформаційно-аналітична, фінансова, фізична, інтелектуальна, виробнича, інноваційна, екологічна, правова, кадрова. Модель комплексного використання власних ресурсів підприємства в системі фінансово-економічної безпеки підприємства.

Концепція економічної безпеки підприємства: призначення та зміст: Опис проблемної ситуації в галузі безпеки підприємства, побудова системи економічної безпеки підприємства, розрахунок сил і засобів, необхідних для забезпечення безпеки, розробка заходів щодо реалізації основних положень

концепції безпеки підприємства, висновки про необхідність розробки і реалізації концепції економічної безпеки підприємства та ефективності її застосування. Документи, що визначають стандарти безпеки підприємства.

Основні принципи побудови та організації системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства: законності та організації роботи підприємства навколо основних процесів та видів ресурсів підприємства, централізація служби фінансово-економічної безпеки та спрощення організаційної структури підприємства, інформування та навчання співробітників, залучення їх до процесу реорганізації функції фінансово-економічної безпеки. Умови співробітництва різних систем безпеки організацій та установ з правоохоронними органами.

Змістовий модуль 2. Загальний зміст захисту інформації.

Тема 3. Організація управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Організаційна структура управління безпекою установи, організації, підприємства: роль і відповідальність відділів з безпеки. Моделі організаційних структур з управління фінансово-економічною безпекою установи, організації, підприємства, кількісний і якісний склад, рівень технічної оснащеності, розміри фінансування та місце штатного підрозділу економічної безпеки в структурі підприємства. Основні завдання та склад Ради з безпеки підприємства, як вищого колегіального органу.

Види штатних підрозділів безпеки суб'єктів господарської діяльності: департамент економічної безпеки, управління економічної безпеки, служба економічної безпеки, відділ економічної безпеки, відділення економічної безпеки, сектор економічної безпеки, фізична особа, яка відповідає на підприємстві за безпеку і не має в підпорядкуванні структурного підрозділу безпеки. Побудова структури служби економічної безпеки установи, організації, підприємства. Робочі та дорадчі органи з питань забезпечення фінансово-економічної безпеки установи, організації, підприємства. Утворення тимчасових структур щодо протидії загрозам та ризикам окремим видам діяльності установи, організації, підприємства.

Повноваження структурних підрозділів підприємства, види та напрями їх діяльності щодо запобігання загрозам, ризикам, небезпеці та забезпечення фінансово-економічної безпеки. Принципи, форми та методи діяльності служби економічної безпеки підприємства, установи, організації. Механізми введення в дію рішень керівництва установи, організації, підприємства щодо протидії загрозам та ризикам. Підходи до побудови системи безпеки корпорації: "легкі служби" безпеки і "важка" комерційна служба безпеки корпорації. Розподіл повноважень і відповідальності між структурними складовими підрозділів економічної безпеки корпорації.

Управлінські відношення в системі економічної безпеки установи, організації, підприємства. Розподіл повноважень і відповідальності між структурними підрозділами установи, організації, підприємства в системі забезпечення їх економічної безпеки. Основні сфери та напрями діяльності служб з економічної безпеки, завдання та функції: адміністративно-розпорядчі,

господарсько-розпорядчі, планово-виробнича, організаційно-технічна, науково-методична, інформаційно-аналітична, навчально-організаційна, обліково-контрольна, соціально-кадрова, організаційно-управлінська.

Тема 4. Планування в системі фінансово-економічної безпеки підприємства.

Планування на основі виробленої концепції: перспективні та поточні плани. Розробка стратегічного (перспективного) плану забезпечення економічної безпеки підприємства. Плани забезпечення безпеки функціональних складових (фінансової, інтелектуальної й кадрової, техніко-технологічної, політико-правової, екологічної, інформаційної, силовий); конкретні плани роботи структурних підрозділів служби безпеки (охоронного, режиму, по роботі з кадрами, обробки документів з грифом "КТ", інженерно-технічного захисту, розвідки, контррозвідки, інформаційно-аналітичної групи, штабного); плани дій з відбиття окремих загроз і в кризових ситуаціях (при загрозі вибуху, при захопленні заручників або викрадення співробітників, при нападі на об'єкти підприємства, при вимаганні або шантажі, при нападі на інкасаторів та ін.).

Основні розділи і положення програми комплексних заходів забезпечення безпеки підприємства. Організація адміністрацією підприємства нагляду за реалізацією на основі програми комплексних заходів протидії посяганням на безпеку підприємства. Зміст планів взаємодії підприємства з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, силовими структурами (СБУ, МВД, ДПАУ та іншими), державними і недержавними підприємствами, установами та організаціями, громадськими об'єднаннями та громадянами при проведенні заходів щодо забезпечення економічної безпеки.

Стратегічне планування в системі фінансово-економічної безпеки підприємства. Методика розробки планів окремих спеціальних заходів щодо оперативного реагування на загрози, ризики, небезпеки в діяльності підприємства.

Механізм взаємодії керівників установи, організації, підприємства і персоналу підрозділу економічної безпеки підприємства з зовнішніми організаціями щодо протидії загрозам, ризикам та забезпечення економічної безпеки. Плани підготовки та проведення сумісних заходів підрозділу економічної безпеки установи, організації, підприємства і зовнішніх організацій щодо протидії загрозам економічної безпеки. Наради, семінари та інструктажі щодо використання сучасних технічних заходів забезпечення економічної безпеки установи, організації, підприємства.

Тема 5. Управління персоналом в системі фінансово-економічної безпеки підприємства.

Процедура підбору персоналу в службу безпеки підприємства. Техніки співбесіди при прийомі на роботу, оцінки, просування та стимулювання персоналу. Правила внутрішнього трудового розпорядку підрозділу економічної безпеки установи, організації, підприємства.

Підготовка керівного складу підприємства щодо проведення ефективних заходів із зниження рівня небезпек, загроз та ризиків. Розподіл та закріплення

повноважень й відповідальності персоналу. Опис посадових обов'язків та кваліфікаційних вимог до персоналу підрозділів з безпеки (інструкції працівників підрозділу економічної безпеки підприємства, установи, організації). Підвищення кваліфікації працівників підпорядкованого структурного підрозділу в галузі фінансово-економічної безпеки.

Розрахунок витрат на персонал служби безпеки підприємства. Порядок встановлення надбавок, доплат, премій працівникам установи, організації, підприємства за діяльність щодо забезпечення економічної безпеки.

Тема 6. Організація інформаційно-аналітичної роботи служби фінансово-економічної безпеки підприємства.

Інформаційне забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства з метою мінімізації внутрішніх і зовнішніх загроз. Ідентифікація та документування робіт пов'язаних забезпеченням економічної безпеки установи, організації, підприємства. Система оцінювання якості та ефективності організації виробничого процесу в установі, організації, підприємстві як основи їх економічної безпеки.

Організація та проведення інформаційної і аналітичної роботи щодо своєчасного виявлення загроз і ризиків діяльності установи, організації, підприємства та розробки ефективних заходів по їх зниженню. Робота з договорами. Забезпечення конфіденційності інформації. Елементи технічного захисту.

2. Мета та цілі курсу -

Метою дисципліни «Управління фінансово-економічною безпекою» є формування професійної компетентності на основі системи теоретичних і методологічних знань і спеціальних умінь в області інформаційної безпеки і їх використання у професійній діяльності майбутнього фахівця.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- навчити організовувати власну професійну діяльність, обирати оптимальні методи та способи розв'язування складних спеціалізованих задач та практичних проблем у професійній діяльності, оцінювати їхню ефективність;

- отримати практичні навички використовувати результати самостійного пошуку, аналізу та синтезу інформації з різних джерел для ефективного рішення спеціалізованих задач професійної діяльності

- сформувати відповідні компетентності щоб аналізувати, аргументувати, приймати рішення при розв'язанні складних спеціалізованих задач та практичних проблем у професійній діяльності, які характеризуються комплексністю та неповною визначеністю умов, відповідати за прийняті рішення;

- набути вмінь впроваджувати процеси, що базуються на національних та міжнародних стандартах, виявлення, ідентифікації, аналізу та реагування на інциденти інформаційної та/або кібербезпеки;

- отримати відповідні компетентності щоб забезпечувати процеси захисту та функціонування інформаційно-телекомунікаційних (автоматизованих) систем на основі практик, навичок та знань, щодо структурних (структурно-

логічних) схем, топології мережі, сучасних архітектур та моделей захисту електронних інформаційних ресурсів з відображенням взаємозв'язків та інформаційних потоків, процесів для внутрішніх і віддалених компонент;

- ознайомити з принципами використання цих програмно-апаратних та технічних комплексів захисту інформаційних ресурсів;

- навчити вирішувати задачі управління процесами відновлення штатного функціонування ІТС з використанням процедур резервування згідно встановленої політики безпеки та задачі управління доступом до інформаційних ресурсів та процесів в інформаційних та інформаційно-телекомунікаційних (автоматизованих) системах на основі моделей управління доступом (мандатних, дискреційних, рольових);

- отримати необхідні навички для забезпечення належного функціонування системи моніторингу інформаційних ресурсів і процесів в ІТС.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти (ЗВО) має набути або розширити наступні загальні (КЗ) та фахові (КФ) компетентності, передбачені освітньою програмою спеціальності 125 - Кібербезпека:

КЗ 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

КЗ 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професії.

КЗ 4. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми за професійним спрямуванням

КЗ 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації.

3. Результати навчання –

Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньою програмою:

ПРН 2. планувати та організовувати власну професійну діяльність, обирати оптимальні методи та способи розв'язування складних спеціалізованих задач та практичних проблем у професійній діяльності, оцінювати їхню ефективність;

ПРН 3. використовувати результати самостійного пошуку, аналізу та синтезу інформації з різних джерел для ефективного рішення спеціалізованих задач професійної діяльності;

ПРН 4. аналізувати, аргументувати, приймати рішення при розв'язанні складних спеціалізованих задач та практичних проблем у професійній діяльності, які характеризуються комплексністю та неповною визначеністю умов, відповідати за прийняті рішення;

ПРН 5. реалізовувати процеси постійної самоосвіти і професійної сертифікації, критично осмислювати основні теорії, принципи, методи і поняття у навчанні та професійній діяльності;

ПРН 12. розробляти, впроваджувати та супроводжувати процеси належного функціонування системи моніторингу інформаційних ресурсів і бізнес процесів в інфраструктурі організації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Знати:

- загальні принципи побудови та організації діяльності комплексної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства;
- методичку розробки концепції та планування діяльності системи фінансово-економічної безпеки;
- основи захисту інформації та комерційної таємниці на підприємстві;
- принципи розробки та ведення документації, що регламентує діяльність системи фінансово-економічної безпеки;
- механізми управління системою забезпечення фінансово-економічної безпеки;
- порядок організації, проведення контролю рівня фінансово-економічної безпеки.

Вміти:

- розробляти та запроваджувати на практиці заходи із забезпечення фінансово-економічної безпеки;
- забезпечувати підготовку керівних документів, які стосуються організації діяльності системи фінансово-економічної безпеки підприємства, механізмів управління та взаємодії;
- розробляти проекти положень, наказів та інструкцій, що регламентують функціонування системи безпеки, а також діяльність підрозділу економічної безпеки підприємства та його взаємодію з іншими структурними підрозділами;
- визначати зовнішні та внутрішні загрози й ризики у сфері фінансово-економічної безпеки підприємства;
- проектувати систему підготовки керівного складу та персоналу підприємства щодо проведення ефективних заходів із зниження рівня небезпек, загроз та ризиків;
- розробляти плани щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки та її удосконалення, проведення окремих спеціальних заходів щодо оперативного реагування на загрози, ризики, небезпеки діяльності підприємства.
- надавати пропозиції щодо визначення правового статусу, структури підрозділу економічної безпеки підприємства та визначення його основних функцій;
- забезпечувати збереження та примноження матеріальної та фінансової бази підприємства, раціональне та ефективне використання його ресурсів, надання інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень щодо доцільності діяльності підприємства з урахуванням

виявлених загроз і небезпек, захисту отриманої інформації, яка відноситься до комерційної таємниці підприємства;

- організувати проведення моніторингу оцінювання стану безпеки, надійності та рівня: економічного стану підприємства, потенційних партнерів підприємства, стратегії діяльності на ринку конкурентів, максимально повного інформаційного забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства з метою мінімізації внутрішніх і зовнішніх загроз
- розробляти документи, що визначають стандарти безпеки, повноваження структурних підрозділів підприємства, види та напрями їх діяльності щодо запобігання загрозам, ризикам, небезпеці та забезпечення фінансово-економічної безпеки;
- брати участь в апробації заходів із фінансово-економічної безпеки підприємства шляхом розроблення моделі економічної безпеки підприємства та плануванні окремих спеціальних заходів щодо оперативного реагування на загрози, ризику, небезпеки в діяльності підприємства;
- забезпечувати підвищення кваліфікації працівників підпорядкованого структурного підрозділу в галузі фінансово-економічної безпеки

4. Обсяг курсу. Зазначте загальку кількість кредитів, кількість занять та годин самостійної роботи

Вид заняття	Загальна к-сть годин
лекції	16
практичні	14
самостійна робота (контрольна робота)	60

5. Пререквізити -

Вивчення дисципліни «Управління фінансово-економічною безпекою» передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із суміжних курсів «Вища математика», «Спеціальні глави математики», «Основи програмування», «Основи криптографічного захисту інформації».

6. Система оцінювання та вимоги

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою.

Бали нараховуються за наступним співвідношенням:

- лабораторні роботи : 20% семестрової оцінки;
- домашні завдання: 20% семестрової оцінки;
- КР: 20% семестрової оцінки;
- залік: 40% семестрової оцінки.

7. Політики курсу -

Політика щодо академічної доброчесності: Списування під час контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої

дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки лабораторних завдань.

Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Положення про академічну доброчесність студентів та науково-педагогічних працівників Чернігівського національного технологічного університету та Методичних рекомендацій для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності

Правила перезарахування кредитів у випадку мобільності, правила перескладання або відпрацювання пропущених занять тощо: відбувається згідно з Положення про організацію освітнього процесу в ЧНТУ.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів).

Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням.

8. Рекомендована література

Базова

1. Веретенникова Г. Б. Економічна безпека підприємства: планування й організація : конспект лекцій / Г. Б. Веретенникова. – Х. : ХНЕУ, 2008. – 83 с.
2. Губарєв О. О. Економічна безпека : конспект лекцій / О. О. Губарєв. – Х. : ХНЕУ, 2007. – 59 с.
3. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів / Л. І. Донець, Н. В. Ващенко. – К. : ЦУЛ, 2008. – 239 с.
4. Єрмошенко М. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства : препринт наукової доповіді / за наук. ред. М. М. Єрмошенка. – К. : Нац. академія управління, 2005. – 77 с.
5. Кавун С. В. Система економічної безпеки: методологічні та методичні засади : монографія / С. В. Кавун. – Х. : ХНЕУ, 2009. – 299 с.
6. Куркін М. В. Контроль та захист економічної безпеки діяльності підприємства : навч. посібн. / М. В. Куркін, В. Д. Понікаров, Д. В. Назаренко. – Х. : ІНЖЕК, 2010. – 297 с.
7. Отенко І. П. Економічна безпека підприємства : навч. посібн. / І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. – Х. : ХНЕУ, 2012. – 251 с.
8. Пономаренко В. С. Концептуальні основи економічної безпеки : монографія / В. С. Пономаренко, С. В. Кавун. – Х. : ХНЕУ, 2008. – 255 с.

Допоміжна

9. Гнилицкая Л. В. Теоретико-методологические и прикладные основы обеспечения экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности : монография / Л. В. Гнилицкая, А. И. Захарок, П. Я. Прыгунов. – К. : Дорадо-Друк, 2001. – 290 с.

10. Козаченко А.В. Економічна безпека підприємства. Сутність і механізм забезпечення : монографія / А. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, А. Н. Лещенко. – К. : Вид. "Либра", 2003. – 280 с.

11. Куркин Н. В. Управление экономической безопасностью развития предприятия / Н. В. Куркин. – Днепропетровск : Изд. АРТ-ПРЕСС, 2006. – 452 с.

12. Новикова О. Ф. Економічна безпека: концептуальне визначення та механізм забезпечення / О. Ф. Новікова, Р. В. Покотиленко. – Донецьк : Прима, 2006. – 407 с.

13. Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців / укл. М. В. Афанасьєв ; [наукове керівництво докт. екон. наук, професора В. С. Пономаренка. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 244 с.

14. Сумець О. М. Стратегії сучасного підприємства та його економічна безпека / О. М. Сумець, М. Б. Тумар. – К. : Вид. "Хай-Тек Прес", 2008. – 400 с.

Інформаційні ресурси

Новітні теоретичні та практичні дані та матеріали? що стосуються теорії та практики захисту інформації рекомендується відслідковувати засобом звертання до наступних сайтів.

1. <http://www.rsasecurity.com>
2. <http://www.nist.gov>
3. <http://www.eprint.iacr.org>
4. <http://www.citeseer.ist.psu.edu>
5. <http://www.ansi.org>
6. <http://www.cryptography.org>
7. <http://www.iso.org>
8. <http://www.linuxiso.org>
9. <http://www.cryptography.com>
10. <http://www.springerlink.com>
11. <http://www.cacr.math.uwaterloo.ca>
12. <http://www.financialcryptography.com>
13. <http://www.austinlinks.com>
14. <http://world.std.com/~franl/crypto.html>
15. <http://www.cryptonessie.org>
16. <http://www.cryptography.ru>
17. <http://www.osti.gov/eprints>

18. <http://www.intel.com>
19. <http://www.msdn.com>
20. http://www.ph4s.ru/book_kripto.html